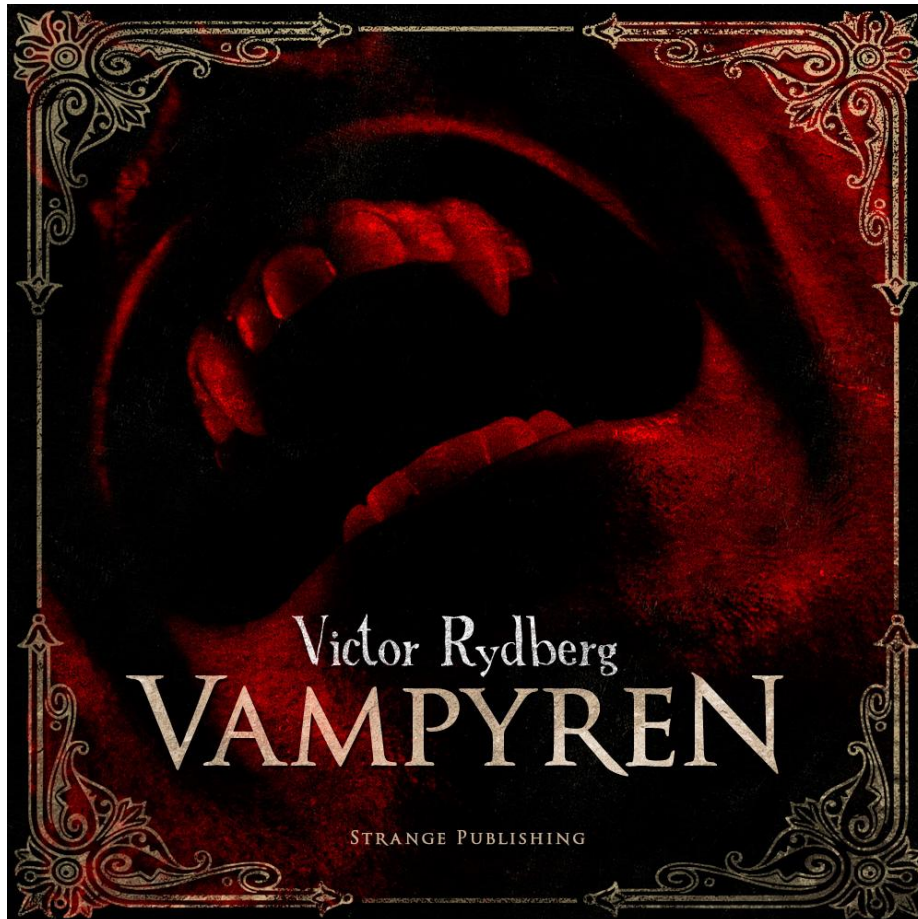

VIKTORIANA

elektroniska nyheter från Viktor Rydberg-sällskapet
2012:1 (mars)

På äldre dar hände det att Rydberg skämtade om sina ”rysliga” ungdomsverk *Positivspelarne* och *Ett äfventyr i finska skärgården*, publicerade i Jönköpingsbladet 1850-51 under den alltför genomskinliga signaturen V. Rbg. Deras anonyma föregångare från 1848 nämnde han däremot aldrig. Om inte en gammal sättare hade skvallrat för Warburg hade hemligheten kanske kunnat bevaras; nu blev den istället en av nyheterna i dennes biografi. I de samlade skrifterna togs den naturligtvis inte in, men i slutet av 1950-talet letades den fram och gavs ut av J A Lindblads förlag, troligen utan någon större kommersiell framgång. Efter det trodde man kanske att den skulle få vila i frid; istället har den nu sällat sig till den hord av odöda som manats fram ur graven genom nya publiceringstekniker. Förlaget Strange Publishing tycks koncentrera sig på ljudböcker, och *Vampyren* ges ut som nedladdningsbar MP3-fil till ett pris (hos Bokus) av 102 kronor.¹ Man har också givit ut verk av Selma Lagerlöf, Poes Korpen samt Marx och Engels Kommunistiska manifest – var det möjligen det berömda *spöket* där som lockade? Rydbergs något förströdda historia om lorden som tror att han är vampyr (och därför helt i onödan tar livet av sin fästmö) har som synes försetts med en förpackning

¹ Som etext finns *Vampyren* redan (gratis) hos Litteraturbanken.se (Viktoriana 2009:2).

inriktad på den blodtörstigare delen av publiken. Deras besvikelse kan anas av resultatet av läsarpollen på <http://www.storytel.se/sok-Strange%20Publishing>.

På den stabilare halvan av epubliceringssektorn återfinns vi Litteraturbanken, vars tillgångar har utökats inte bara med Hjalmar Söderbergs och Karin Boyes samlade verk, utan också med 125 volymer klassiker i textkritiska utgåvor från Svenska Vitterhetssamfundet. Flera författarskap finns där i sin helhet – t ex Kellgrens, Lenngrens och Leopolds – medan andra bidrar med enstaka verk. Rydberg representeras av Ingemar Wizelius Singoallautgåva (1941-1968), innehållande: den första upplagan som grundtext, en fullständig förteckning över alla ändringar, strykningar och tillägg som Rydberg gjorde i de följande tre upplagorna, samt slutligen även den fjärde upplagan som löpande text. Samt, som bonus, fragment av den (hittills) ofullbordade dramatiseringen på vers:

FÖRSTA HANDLINGEN	
1 ^{sta} Uppträdet.	
(Klostrets bokrum. Hvälf d kammare med ett spetsbågefönster i bakgrunden. Vägnischer med helgonbilder. Mellan dem å rummets ena sida bokhyllor med folianter; å den andra sidan en dörr. Under fönstret ett bord med krucifix. I förgrunden ett annat bord, likasom det förra, af tunga former, vid hvilket pater Henrik och Erland sitta framför en uppslagen bok. Oväder utanför. Man hör regnets fall mot fönstret.)	
Pater HENRIK. ERLAND	
Patern.	Det är en högtidsstund för mig, min son, Då vid din sida jag får genomvandra Den helga stad af tusenårig ålder, Hvars utanverk är denna perm, hvars rigel År denna häkta, konstigt utarbetad, 5 Hvars byggnader i ädelt majestät På säker grundval resa sig mot höjden, Så luftiga och dock mot tiden trygga, Ty deras kolonnader äro tankar Och hvarje hvalf är spåndt af himmelsk längtan. 10 Så vandrom vidare på dessa gator Med safir lagda och med ädel jaspis! Hvar slöto vi? Den helge <i>Augustinus</i> Må än en stund oss läska med sin nektar.
Erland.	Här, gode pater, här. (Seende mot fönstret.) 15 Kolmörkt derute, Och regnet öser ned i strida strömmar.
Patern.	Välän . . .
Erland.	Timglasets sista sandkorn hviska ren,

När jag skrev förra numret av Viktoriana (2011:2) hade jag inte uppmärksammat att Litteraturbanken hade ett urval av sina texter i epub-formatet, dvs ett format särskilt anpassat för läsplattor och smarta mobiler. Men så är det. Gå till <http://litteraturbanken.se/epub> för hela listan. Rydberg? *Singoalla* igen, fast den här gången andra upplagan.

Julblandning

Mot slutet av min yrkesbana har jag till hälften sadlat om: på mitt visitkort står inte längre *bibliotekarie* utan *bibliometriker*. En sån som håller koll på hur mycket forskarna skriver, hur de citeras och hur de infogas i litteraturens nätverk. Verksamhetens växande popularitet bland administratörerna ledde dessvärre till att varken höst- eller julnumret av Viktoriana 2011 blev av. De insända nyhetstipsen – tack, Arne Karlsson, och tack, Mikael Mosesson! – får sparas till nästa jul. Här bara en enda försenad klapp, och samtidigt (antar jag) ett tidens tecken, detta år som pappersboken väntas bli definitivt passerad.

Den hopmixade klassikern *Nu är det jul*, av Victor² Rydberg och Selma Lagerlöf, består av tre texter – Tomten, Lille Viggs äventyr på julafton samt Julnatten – om totalt 0,3 megabyte. Formatet är epub och ”stöds av följande läsplattor: Tablet, E-ink och Telefon”. Priset är 23 kronor (Bokus), och illustrationen på det virtuella omslaget är lika välvald som Vampyrens.

(Man kan notera att även *Singoalla* (Elib förlag) saluförs av Bokus i epub-format. Elibs pappersupplaga av samma verk har däremot status ”definitivt slut”. Priset på e-upplagan ligger 41 kronor över Litteraturbankens.)

Vårens program

Rydbergsällskapetets vårprogram finns här: <http://rydbergsallskapet.nu/program.html>. Det första arrangemanget – Johan Stenströms föredrag om Bellman under 1800-talet – har redan hållits (och blev ganska välbesökt). Närmast följer årsmötet lördagen den 10 april. Efter förhandlingarna (som brukar klaras av på en halvtimme) talar vår ordförande Birthe Sjöberg om August Strindbergs förhållande till Viktor Rydberg, under rubriken *Fadermördaren*. Ett

---

² Både Mix Förlag och Strange Publishing har som synes återgått till att stava Rydbergs förnamn med ”c”.

ämne som hon arbetat med länge (<http://www.sol.lu.se/projekt/200>) – men som är lite extra aktuellt just nu.

Bibelns lära om X.

Strindbergsjubileet dominerar naturligtvis år 2012, men i dess skugga firar vi också minnet av boken som sände ”en elektrisk stöt genom nationen” och gav starka impulser åt såväl Strindberg som hela hans generation. *Bibelns lära om Kristus* kom ut i maj för 150 år sedan, och till den 24 maj i år planeras ett seminarium i Lund, med ty efterföljande publikation under hösten. Intresserad av att delta? Kontakta birthe.sjoberg@litt.lu.se.

1918, 1923, 1931, 1935, 1938, 1954, 1960 ...

Den 27 april försvarar Andreas Hedberg (litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala) sin doktorsavhandling *En strid för det som borde vara. Viktor Rydberg som moderniseringskritiker*. Den första med Rydbergstema på femtiotvå år. Opponent är Anders Nyblom, som disputerade 2008 på en avhandling om mediebildens av Heidenstam.

Andreas avhandling handlar om nittioalet och den sene Rydberg. En fingervisning om upplägg och metodik kan man kanske få i ett konferensbidrag från 2009 (”En misslyckad motståndshandling. Viktor Rydbergs *Vapensmeden* och den kvantitativa indikatorn”, i: *Codex and Code. Aesthetics, Language and Politics in the Age of Digital Media*, publicerad av Linköping University Electronic Press, <http://www.ep.liu.se/ecp/042/025/>). Själva avhandlingen kommer ut som pappersbok på Gidlunds förlag.

Vinner Viktor? Vinner Loke?

SCB:s statistik över namn på nyfödda 2011 har publicerats (SvD 21.1). Bland pojknamnen gick William och Lucas förbi fjolårsledaren Oscar. Hugo är fyra, Elias femma, Oliver sexa, Liam sju och Alexander åtta. Viktor gick in som nia, upp två placeringar från 2010. ”Bland pojknamnen ökar Olle, Loke och Tage snabbast”. Balder syns däremot inte till.³

³ Rubriken anspelar på slutstroforna i dikten Vårdrädet (”Vilt de blandas / i vapenträngsel, / lyst av brinnande / världars lågor. / Vinner Loke? / Vinner Balder? / Segrar det onda / eller det goda?”)

Eldtjuven går igen

Den grekiska mytens Prometheus var från början en opålitlig trickster, inte helt olik Loke. Aischylos tragedi *Den fjättrade Prometheus* förvandlade honom till den heroiske rebell som ”blivit en arketyper för den västerländska konstens och litteraturens revolutionärt lagda själar” (Anders Cullhed i DN 2.11) och som också figurerar i Rydbergs kända dikt. Nu har *Den fjättrade Prometheus* kommit i en ny svensk översättning av Jan Stolpe och Lars-Håkan Svensson (Ellerströms förlag, 2011). En litterär händelse som uppmärksammas på flera håll, nu senast av Olof Åkerlund i en läsvärd text i *Sydsvenskan* 5.2.2012 (”Eldtjuven går igen”, <http://www.sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article1606278/Eldtjuven-gar-igen.html>).

”Den kedjade Prometheus”, av Nicolas Sébastien Adam, 1762 (Louvren)

Tjugosjunde numret av Veritas

kom ut i december. Tyngdpunkten blev Per Rydéns föredrag om Rydberg och Wirsén⁴. Våra försök att ge tydligare konturer åt Viktor Rydbergs hustru fortsattes genom ytterligare ett Brev från Susen, kommenterat av Andreas Hedberg. Mikael Mosesson berättade om sin utgivning av *Romerska kejsare i marmor*, och jag själv snokade i privata anteckningsböcker för att rekonstruera Rydbergs återblick på åren 1860-65. Plats- och tidsbrist ledde tyvärr till att den senare uppsatsen trycktes utan notapparat; men en annoterad och i vissa avseenden rättad version finns nu på sällskapetets hemsida (<http://rydbergsallskapet.nu/veritas27.html>).

Innehållet i Veritas 26 finns nu utlagt på nätet, efter den vanliga tolv månaders fördröjningen: <http://rydbergsallskapet.nu/veritas26.html> .

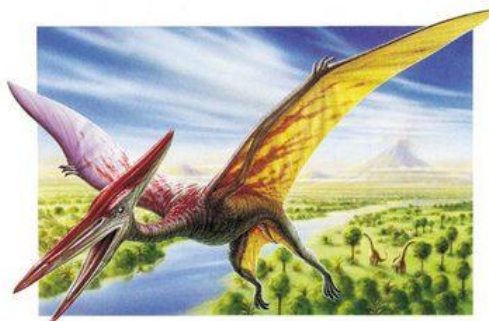
⁴ Rydéns Wirsénbiografi (Viktoriana 2010:2) anmäls för övrigt av David Gedin i *Samlaren* 2010 s. 465ff, <http://www.svelitt.se/samlaren/2010.php>. Gedins diskussion kring idealrealismens estetik tycks mig ha viss bäring även på ämnet Rydberg.

För 150 år sedan

Början av mars 1862. Den Ljungbergska striden rasar för fullt; både *Handelstidningen* och *Aftonbladet* trycker i nummer efter nummer protokollen från striderna inom Göteborgs domkapitel (där den irrlärlige latinlektorn hade säte). Samtidigt bedrivs namninsamlingar bland prästerskapet för att få Ljungberg avsatt både från sin plats i konsistoriet och från sin lärartjänst. Rydberg har begärt ledigt från sina vanliga redaktionsgöromål för att skriva något till hans försvar. Parallellt med det, och utan tvivel som ett led i samma kampanj, skriver han en anmälan i tre delar (publicerade 1, 5 och 7 mars) av C A Cornelius *Öfversikt af Religionens Historia*. Författaren var teologie adjunkt, och boken byggde på hans föreläsningar vid Uppsala universitet. Som huvudkälla används den skriftvari Gud givit oss *Den Uppenbarade Sanningen*, även om sådana ämnen som mänsklighetens tidiga historia. Valet var naturligt; den svenska kyrkans reträtt från synen på Gamla Testamentet som en ofelbar och gudomligt inspirerad instans inleddes först flera decennier senare.⁵ Fast den (enligt Holmqvists *Handbok i Svensk kyrkohistoria*) ”något fantasilöse” Cornelius var kanske inte rätte mannen att harmonisera de gudomliga budskapen med tidens strömningar. Så Rydberg tar chansen att strimla hans verk till konfetti, i den uppenbara avsikten att kategorisera sina ortodoxa motståndare som inte bara maktlystna och förstockade utan även rätt och slätt dumma. ”Säkerligen den skarpaste kritik, som flutit ur Rydbergs penna”, för att citera Warburg, och troligen ett av de inlägg ”i stridens hetta” som han senare skulle ångra. Fast Cornelius tycks ha överlevt behandlingen; han utnämndes redan samma år till professor i kyrkohistoria och slutade som biskop i Linköping.

Litteratur.
Öfversigt af Religionens Historia.
Föreläsningar hållna i Upsala, vårterminen 1861 af C. A. Cornelius, theol. adjunkt vid Upsala universitet. (Upsala. Es. Edqvist I.)

Det är icke nödvändigt, att ett litterärt opus, för att ådraga sig en viss uppmärksamhet, utmärker sig genom nya synpunkter, nya idéer. I annat fall skulle vi icke egna herr Cornelius' Religionshistoria ett enda ord. En författare kan förvåna världen af ven derigenom, att han visat sig fullkomligt oberoende af de tankeströmmar, som genomgå hans tid, fullkomligt främmande för resultaten af dess vetenskapliga sträfvan.

[I fortsättningen av recensionen liknas Cornelius skrift vid en ”pterodactylus” som spökar bland samtidens högre utvecklade organismer. Dinosauriemetaforen var ju ända tills för några år sen populär för att beskriva ståndpunkter som passerats av utvecklingen. Hos Rydberg blir den dessutom dubbelbottnad, eftersom både geologin och paleozoologin hörde till de vetenskaper som hade problem med första Mosebok; just en pterodaktyl hade nyligen figurerat i en uppmärksammas sammanstötning på 36:e tyska naturforskarmötet.]

⁵ Se Sten Hidal, *Bibeltro och bibelkritik. Studier kring den historisk-kritiska bibelsynens genombrott i Sverige 1877-1910 med särskild hänsyn till Gamla testamentet*, Stockholm: Verbum, 1979.

Till sist ...

... kan vi här visa det äldsta kända fotot på Susen Rydberg (född Hasselblad), taget i Strömstad 1867 när hon var 18. Att tillbringa semestern på badort hade börjat bli populärt i överklassen; Viktor hade varit i Ljungskile året innan. Här har en grupp svenska och norska badgäster roat sig med att arrangera ett bondbröllop i düsseldorfstil. Susen (markerad) står i andra raden, medan hennes syster Hulda intar brudens position. Vad som slår mig är hur liten den dåtida världen var. Det finns inga tecken på att Rydberg känt Hasselblads vid denna tid; ändå är den troligen ganska slumpvis hopkomna samlingen badgäster full av referenser till hans historia. Till höger om Susen står den framtida tidningskungen Carl Herslow, vid vars snart stundande bröllop Rydberg skulle vara best man (fästmän sitter längst fram till höger). Brudgummen på fotot är Henrik Palme, som senare skulle bli bankdirektör och grunda villastaden Djursholm, till vilken han rekryterade Rydberg genom en generös prisrabatt. Och den sydländska skönheten i andra raden, ”fröken Alma Caravello”, är gissningsvis dotter till Göteborgs *translator publicus* Herman Caravello, för vilken Rydberg vikarierade sommaren 1856. – Bilden kommer från den Hasselbladska familjen och har vänligt ställts till förfogande av Sören Gunnarsson, som samlar material till en bok om Susens bror Arvid Viktor, farfar till kamera-Victor.

Viktoriana utkommer (i princip) fyra gånger om året.
Redaktör: Tore Lund (tore.lund@chalmers.se)